

Szacunek wobec różnorodności

– jak przeciwdziałać dyskryminacji?

SCENARIUSZ DO ZAJĘĆ EDUKACYJNYCH
OBSZAR: WARTOŚCI I POSTAWY

Scenariusz zajęć został opracowany do wykorzystania na przedmiocie **Edukacja zdrowotna**. Nauczyciel może elastycznie dostosować zaproponowane tutaj treści do specyfiki grupy, z którą pracuje. Scenariusz opiera się na **sytuacjach codziennych i realnych wyborach**, co sprzyja **budowaniu samodzielności** oraz **odpowiedzialności za własne zdrowie**. Nauczyciel decyduje, w jaki sposób wykorzysta ten materiał, uwzględniając potrzeby i możliwości swoich uczniów.

Treści programowe

Treści zawarte w scenariuszu odnoszą się do podstawy programowej z zakresu przedmiotu **Edukacja zdrowotna, Dział 1. Wartości i postawy, punkt 1**. [uczeń] *rozumie, że godność i szacunek wobec człowieka wykluczają wszelkie formy dyskryminacji ze względu na ludzką różnorodność*. Koncentrują się na pytaniu przewodnim: „Jak kształtować postawę wolną od uprzedzeń w relacjach międzyludzkich oraz promować kulturę wolontariatu?”.

Scenariusz jest przeznaczony do wykorzystania w **szkołach ponadpodstawowych**.

Pojęcia kluczowe: godność człowieka, szacunek, dyskryminacja, uprzedzenia

Cel główny

Kształtowanie postawy opartej na szacunku dla godności każdego człowieka poprzez rozwijanie empatii, zrozumienia dla różnorodności oraz trenowanie umiejętności reagowania na przejawy dyskryminacji w przestrzeni społecznej.

Cele operacyjne

Wiedza i umiejętności

Uczeń:

- wyjaśnia pojęcia: godność człowieka, szacunek, dyskryminacja, uprzedzenia;
- wskazuje współczesne formy naruszania praw człowieka;
- rozpoznaje przykłady działań i inicjatyw promujących równość i przeciwdziałających dyskryminacji;
- zna podstawowe akty prawne i dokumenty międzynarodowe dotyczące praw człowieka;
- analizuje sytuacje społeczne w przestrzeni społecznej, w życiu codziennym, w środowisku życia;
- identyfikuje przejawy dyskryminacji w codziennych sytuacjach;
- proponuje i planuje działania minimalizujące uprzedzenia w środowisku szkolnym i lokalnym.

Postawy

Uczeń:

- okazuje empatię i otwartość wobec osób różniących się pod względem kulturowym, religijnym, światopoglądowym czy społecznym;
- reaguje w sytuacjach naruszania godności człowieka;
- angażuje się w działania promujące kulturę szacunku wobec różnorodności;
- traktuje różnorodność jako wartość wzbogacającą społeczność.

Formy pracy

- praca indywidualna;
- praca w grupach.

Metody pracy

- analiza materiału filmowego i audiobooka;
- studium przypadku;
- symulacja (odgrywanie ról);
- dyskusja.

Pomoce dydaktyczne

- [film edukacyjny](#) i [audiobook](#) dostępne w lekcji „Dlaczego trzeba walczyć z dyskryminacją rasową, ksenofobią i innymi formami nietolerancji na świecie?” na platformie zpe.gov.pl [online, dostęp dn. 27.08.2025];
- zestaw czterech iluzji optycznych ([iluzja nr 1](#), [iluzja nr 2](#), [iluzja nr 3](#), [iluzja nr 4](#)) dostępnych na platformie zpe.gov.pl [online, dostęp dn. 27.08.2025];
- prezentacja „Dyskryminacja i walka z nią”;
- flipchart, mazaki;
- telefon lub tablet (do udzielenia odpowiedzi w Mentimeterze).

Ewaluacja osiągnięć

- obserwacja i ocena aktywności uczniów podczas symulacji oraz pracy w grupach;
- analiza przygotowanych przez uczniów minikampanii pod kątem zgodności z tematem, kreatywności i inspirującego przekazu;
- porównanie wypowiedzi uczniów z początku i końca lekcji w celu uchwycenia zmian w wiedzy, postawach i refleksjach.

Opis przebiegu zajęć

Uczniowie w ramach pracy domowej zapoznają się z filmem edukacyjnym i audiobookiem dostępnym w lekcji „Dlaczego trzeba walczyć z dyskryminacją rasową, ksenofobią i innymi formami nietolerancji na świecie” na platformie zpe.gov.pl (linki do multimediów podane zostały powyżej w części „Pomoce dydaktyczne”).

OPIS PRZEBIEGU ZAJĘĆ

1

Wprowadzenie

Nauczyciel zapisuje na tablicy temat lekcji i odczytuje go na głos:
Szacunek wobec różnorodności.

Następnie na tablicy interaktywnej prezentuje uczniom cztery iluzje optyczne (linki podane są powyżej w części „Pomoce dydaktyczne”) i zadaje pytanie: „Co widzicie?”. Uczniowie spontanicznie dzielą się swoimi spostrzeżeniami. Nauczyciel zapisuje na tablicy wszystkie odpowiedzi, nawet sprzeczne, które pokazują, że ten sam obraz może być interpretowany na wiele sposobów.

Wniosek: Każdy patrzy na świat przez filtr własnych doświadczeń – to samo dotyczy też reagowania na różne sytuacje.

2

Czym jest równość? – przykłady dyskryminacji i sposoby przeciwdziałania

Nauczyciel prowadzi moderowaną dyskusję, opartą na pytaniach do filmu i audiobooka, z którymi uczniowie zapoznali się przed lekcją.

Celem rozmowy jest analiza przykładów dyskryminacji, a także dyskusja o prawach, które regulują brak tolerancji i równość obywateli. Przykładowe pytania, które może zadać nauczyciel:

- Jak po obejrzeniu filmu i wysłuchaniu audiobooka wytłumaczylibyście następujące pojęcia: rasizm, dyskryminacja, uprzedzenia?
- Jakie przykłady dyskryminacji zostały wymienione w filmie i audiobooku? Które z nich uważacie za najbardziej dotkliwe i dlaczego?
- Jakie dokumenty międzynarodowe i krajowe wprowadzają zakaz dyskryminacji?
- Dlaczego takie zapisy są potrzebne, skoro teoretycznie wszyscy wiedzą, że należy traktować ludzi równo?
- Jak myślicie, czy same przepisy wystarczą, aby zapobiec dyskryminacji, czy należy jeszcze zmienić postawy społeczne? Kto powinien nad tym pracować?
- Jak myślicie, dlaczego rasizm i dyskryminacja wciąż istnieją, mimo że walczymy z nimi od lat?

Następnie nauczyciel wyświetla uczniom prezentację podsumowującą zagadnienia poruszane w filmie i audiobooku (prezentacja jest dołączona do scenariusza).

3

Studium przypadku i praca z Mapą empatii

Nauczyciel dzieli klasę na trzy równe grupy, zwracając uwagę na różnorodność uczniów pod względem zdolności, temperamentu i ewentualnych specjalnych potrzeb. Każda grupa otrzymuje jedną z trzech krótkich historii przedstawiających różne sytuacje dyskryminacji: Hejt w sieci – „Obcy w internecie”, Odrzucenie ze względu na wygląd – „Za duża, by pasować”, Uprzedzenie wobec osoby z niepełnosprawnością – „To nie dla ciebie”.

Hejt w sieci – „Obcy w internecie”

Amir, którego rodzina pochodzi z innego kraju, wrzucił na Instagram zdjęcie z rodzinnego święta. Miał na sobie tradycyjny strój, a w tle było widać symbole związane z jego kulturą. Pod postem szybko pojawił się komentarz: „Wracaj do siebie, nie pasujesz tutaj”. Zaraz potem pojawiły się kolejne – coraz bardziej obraźliwe, dotyczące wyglądu i pochodzenia chłopca. Każde następne słowo bolało mocniej. Znajomi, którzy widzieli wpisy, milczeli – nikt nie zareagował. Amir zaczął bać się pokazywać w internecie zdjęcia ujawniające jego tożsamość. Zastanawiał się, czy naprawdę można być odrzuconym tylko dlatego, że wygląda się inaczej.

Odrzucenie ze względu na wygląd – „Za duża, by pasować”

Julia zawsze siadała w tej samej ławce, blisko okna. Lubiła mieć swoje miejsce. Z czasem zauważyła jednak, że nikt nie chciał usiąść obok. Na początku nie rozumiała, dlaczego tak się dzieje. Dopiero gdy usłyszała za plecami komentarze: „Nie siadam z grubą, bo się nie zmieszczę” albo „Lepiej z nią nie iść na stołówkę, bo wszystko zje”, wszystko stało się jasne. Z każdym dniem czuła się coraz bardziej wykluczona. Na przerwach śmiano się z jej ubrań i posiłków. Julia zaczęła jeść coraz mniej, byle tylko nikt nie komentował jej wyglądu. W domu udawała, że wszystko jest w porządku, ale codziennie, wchodząc do klasy, bała się, że znów usłyszy śmiech, zanim zdąży usiąść w swojej ławce.

Uprzedzenie wobec osoby z niepełnosprawnością – „To nie dla ciebie”

Ania porusza się na wózku inwalidzkim. Kiedy dowiedziała się, że w szkole powstaje zespół teatralny, zgłosiła się od razu – od zawsze kochała aktorstwo. Podczas pierwszego spotkania osoba odpowiedzialna za grupę

powiedziała jej wprost: „Aniu, skoro poruszasz się na wózku, nie możesz występować na scenie i być w naszej grupie teatralnej. To nie jest dla ciebie”. Nikt nawet nie zapytał, co Ania potrafi i jakie ma możliwości. Dla innych jej wózek stał się barierą, a dla niej był po prostu częścią codzienności. Nie dostała jednak szansy, by to udowodnić.

Po zapoznaniu się z przydzieloną historią uczniowie w grupach przygotowują propozycję działań zapobiegających dyskryminacji Amira, Julii i Ani. Korzystają z karty pracy „Mapa empatii i pierścień działań” .

Wskazówka: Jeśli uczniowie nie wiedzą, z jakim rodzajem dyskryminacji mają do czynienia, nauczyciel może podać podpowiedzi.

- Hejt w sieci – „Obcy w internecie”: przykład dyskryminacji rasowej i kulturowej (na tle pochodzenia etnicznego, religii, wyglądu, tradycji).
- Odrzucenie ze względu na wygląd – „Za duża, by pasować”: przykład dyskryminacji ze względu na wygląd.
- Uprzedzenie wobec osoby z niepełnosprawnością – „To nie dla Ciebie”: przykład dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność (brak równego dostępu do aktywności i możliwości rozwijania pasji).

Każda grupa przedstawia swoje wnioski na forum klasy. Nauczyciel moderuje dyskusję, a pozostałe zespoły mogą uzupełniać pomysły. Na zakończenie następuje wspólne podsumowanie: uczniowie porównują rozwiązania i wskazują najważniejsze wartości, które zostały naruszone.

4

Symulacja „Głosowanie w radzie miasta”

W kolejnym etapie lekcji uczniowie uczestniczą w symulowanej scenie. Wyobrażają sobie, że do miasta przyjeżdża grupa uchodźców, a rada miasta ma zdecydować, czy ich przyjąć i jak im pomóc.

Nauczyciel dzieli uczniów na pięć grup, a każda z nich otrzymuje rolę:

- uchodźcy,
- mieszkańca miasta,
- przedsiębiorcy (dać uchodźcom pracę, czyli przysłowiową wędkę, czy udzielić wsparcia materialnego?),
- przedstawiciela organizacji praw człowieka,
- urzędnika.

Każda z grup przygotowuje argumenty z punktu widzenia wskazanej roli i prezentuje swoje stanowisko na forum klasy. Uczniowie powinni wypracować wspólne rozwiązanie i podyskutować o tym, jak zmienia się nasza perspektywa, gdy próbujemy spojrzeć na problem oczami innych.

Na zakończenie uczniowie, pracując w grupach, tworzą koncepcję prostej kampanii społecznej „Szacunek wobec różnorodności – w moich słowach”. Mogą zaproponować np. plakat z hasłem, krótki filmik nagrany telefonem, grafikę lub hasło do wykorzystania online. Uczniowie prezentują gotowe prace na forum i krótko je omawiają.

Wskazówka: Do tego zadania przydadzą się karty flipchart i mazaki.

5**Refleksja i zakończenie**

Na zakończenie lekcji uczniowie – anonimowo, za pomocą aplikacji Mentimeter – uzupełniają dwa zdania:

- Dyskryminacja jest...
- Mój sposób na szacunek wobec innych to...

Nauczyciel wyświetla link lub kod dostępu do przygotowanego wcześniej slajdu w Mentimeterze (np. pytanie otwarte lub chmura słów). Uczniowie wpisują swoje odpowiedzi na telefonach, a wyniki pojawiają się na ekranie w czasie rzeczywistym.

Następnie nauczyciel wspólnie z klasą omawia kilka wybranych odpowiedzi i podsumowuje zajęcia, podkreślając, że szacunek wobec różnorodności wymaga zarówno świadomości, jak i aktywnego działania.

Sposoby dostosowania przebiegu zajęć w zakresie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Należy dostosować tempo i czas pracy tak, aby osoby ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE) mogły pracować w poczuciu komfortu i bezpieczeństwa.

Przy organizacji pracy w grupach warto zadbać o to, by uczniowie ze SPE współpracowali z rówieśnikami neurotypowymi, co sprzyja integracji i wzajemnemu uczeniu się.

Ze względu na tematykę zajęć dotyczącą różnorodności szczególną uwagę należy poświęcić osobom nieneurotypowym, aby nie czuły się bezpośrednio utożsamiane z omawianymi przykładami czy sytuacjami. W takim przypadku wskazane jest neutralne podejście i unikanie przypisywania im roli „głównych bohaterów” historii.

Komentarz metodyczny dla nauczyciela

Scenariusz wpisuje się w wymagania podstawy programowej Edukacji zdrowotnej w klasach I–IV szkoły ponadpodstawowej, w Dziale 1. Wartości i postawy. Lekcja jest ukierunkowana na rozwijanie postawy otwartości wobec innych oraz na identyfikowanie i przeciwdziałanie przejawom dyskryminacji na tle społecznym, zdrowotnym czy kulturowym.

Dzięki różnorodnym metodom pracy uczniowie nie tylko poszerzają wiedzę o prawach człowieka i regulacjach prawnych dotyczących równości, lecz także uczą się rozpoznawać mechanizmy dyskryminacji w życiu codziennym. Ćwiczenia oparte na iluzjach optycznych, studium przypadku czy symulacji dramowej pozwalają im doświadczyć sytuacji z różnych perspektyw, co sprzyja rozwijaniu empatii i krytycznego myślenia.

Mapa empatii i „pierścień działań”

KARTA PRACY

Imię postaci / sytuacja:

Instrukcja pracy dla grupy:

1

Przeczytajcie uważnie historię swojej postaci.

2

Wypełnijcie Mapę empatii, odpowiadając na pytania dotyczące Waszej postaci:

- Co widzi?
- Co słyszy?
- Co czuje?
- Czego potrzebuje?

3

Na podstawie Mapy empatii przygotujcie „pierścień działań”, zapisując konkretne pomysły wsparcia i przeciwdziałania dyskryminacji w trzech kręgach:

- a. **Ja** – co mogę zrobić indywidualnie?
- b. **My** (klasa, rówieśnicy) – co możemy zrobić razem?
- c. **Szkoła/społeczność** – jakie działania systemowe mogą pomóc?

4

Odpowiedzcie dodatkowo na pytania:

- a. Jakie prawa człowieka zostały złamane?
- b. Jak inaczej można było rozwiązać sytuację?
- c. Jakie działania mogłyby zapobiec tej sytuacji w przyszłości?

Mapa empatii

Co widzi? (jak wygląda świat tej postaci, jej otoczenie, codzienność?)

Co słyszy? (jakie komentarze, opinie, komunikaty do niej docierają?)

Co czuje? (emocje, przeżycia wewnętrzne)

Czego potrzebuje? (wartości, prawa, wsparcie, które powinny być zapewnione)

„Pierścień działań”

CO MOŻEMY ZROBIĆ?

Zapiszcie konkretne pomysły, jak można pomóc tej osobie i przeciwdziałać podobnym sytuacjom w przyszłości.

Ja – co mogę zrobić indywidualnie?

My (klasa, rówieśnicy) – co możemy zrobić razem?

Szkoła/społeczność – jakie działania systemowe mogą pomóc?

